

भाग ४

रजा

पुनरीक्षण व पुनर्विलोकन

नियम क्रमांक २३ : एखाद्या प्रकरणी अपील करण्यात आले नसेल तरी अपीलीय प्राधिकारी कोणत्याही वेळी स्वतःहून किंवा अन्यथा कोणत्याही चौकशीचा अभिलेख मागवू शकेल व आदेशाचे पुनरीक्षण करून आदेश एकतर कायम ठेऊ शकेल किंवा आदेशामध्ये सुधारणा करू शकेल किंवा आदेश रद्द करू शकेल. किंवा एखाद्या प्रकरणात शिक्षा देण्यात आलेली नसेल तर शिक्षा देऊ शकेल.

१. संदर्भ

१. शा. नि. वि.वि. पी.ई.एन. १०८०/सीआर-२९०/एसईआर-४७ दि. २८/४/८१
२. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१
३. शा.नि.वि.वि. क्र.पी.ई.एन. १०८३/सी आर १२९३/८३/इसईआर-४ दि. १/१०/८४
४. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा/२४८८/३९५/सेवा-९ दि. ९/११/९०
५. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा२४९०/१६१/सेवा-९ दि. १/१/९१
६. शासन निर्णय शालेय शिक्षण विभाग एसएसएन-२६९१/(१७९) मा.शि.२ दि. १८/१/९३
७. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अ रजा - २४९३/५९/ सेवा-९ दि. १६/७/९४
८. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा /१४९०/१२/सेवा-९ दि. २८/७/९५
९. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा २४९६/२५/ सेवा-९ दि. ६/१२/९६
१०. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा/२४९६/१४/सेवा-९ दि. १/३/९७
११. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा/२४९५/२६/सेवा-९ दि. २६/१०/९८
१२. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा २४७१/८/सेवा-९ दि. १५/१/९९
१३. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. कोनि-१ प्र. क्र. को.नि.९९/प्र.क्र.१६८/९९ कोषा-४ दि. २३/२/२०००
१४. शासन निर्णय वित्त विभाग सेनिवे/१००१/१३०/सेवा-४ दि. २/६/०३
१५. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा -१४०९/प्रक्र.८/९/सेवा-६ दि. २४/०८/०९
१६. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा -२००९/प्रक्र.२१/सेवा-६ दि. २७/०८/०९

२ उद्देश :-

या प्रकरणातील तरतुदीच्या / माहितीच्या अध्ययनानंतर रजेचे विविध प्रकार तसेच विशेष रजेचे विविध प्रकार व त्या अनुषंगिक बाबींची माहिती होईल.

३. प्रस्तावना :-

शासकीय कर्मचाऱ्यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील तरतुदीनुसार देय व अनुज्ञेय रजा, रजा साठवणूक मर्यादा एकावेळी रजा मंजूर करण्याची कमाल मर्यादा रजा मंजूर करण्याचे अधिकार इ. चे सखोल व सविस्तर विवेचन या प्रकरणात नियमास वेळोवेळी वरिल संदर्भात नमूद शासन निर्णयान्वये

झालेल्या सुधारणांचा तपशीलही देण्यात आला असलेने विषयाशी निगडीत तरतुदींचा लाभ लिपीक संवर्गातील कर्मचाऱ्यांना होईल अशी अपेक्षा आहे.

व्याख्या :-

४ रजा - रजा म्हणजे सक्षम अधिकाऱ्याने शासकीय कर्मचाऱ्यास कामावर अनुपस्थित राहणेस दिलेली परवानगी होय. (म.ना.से(रजा))नियम १९८१ नियम ९ (२८))

५ शासकीय कर्मचाऱ्यास / अधिकाऱ्यास वरील संर्भात नमूद नियमातील तरतूदीअन्वये हक्क म्हणून मागता येत नाही. रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी लोकसेवेच्या निकडीमुळे रजा नाकारू शकतो किंवा मंजूर केलेली रजा करू शकतो. रजा मंजूर करणाऱ्या प्राधिकाऱ्यास कर्मचाऱ्याने / अधिकाऱ्याने मागितलेल्या रजेचा प्रकार बदलता येत नाही. त्यासाठी कर्मचाऱ्याची लेखी विनंती असली पाहीजे. (नियम १०)

६ शासकीय कर्मचाऱ्यास रजा मंजूर करणे
शासकीय कर्मचारी / अधिकारी यांना रजा मंजूर करताना सक्षम प्राधिकाऱ्याने पुढील गोष्टी विचारात घेणे आवश्यक आहे.

- अ) प्रशासकीय दृष्टीकोनातून कोणाला रजा मंजूर करता येईल?
- ब) संबंधित कर्मचाऱ्याच्या खाती किती रजा शिल्लक आहे?
- क) शासकीय कर्मचाऱ्याने पूर्वी घेतलेली रजा, त्याचा प्रकार व त्यानंतर अपेक्षिलेल्या/प्रस्तावित रजेच्या मुदतीपर्यंत लोटलेला कालावधी
- ड) शासकीय कर्मचाऱ्याने पूर्वी घेतलेली रजा त्यास नाकारली होती काय?
- ई) शासकीय कर्मचारी पूर्वी रजेवर असताना घेतलेली रजा सक्षम प्राधिकाऱ्याने सदर रजा रद्द करून त्यास कामावर परत बोलावून घेतले होते काय?
- फ) रजा देण्यामुळे कर्मचाऱ्यांची कार्यालयास आवश्यक असणारी किमान उपस्थिती घटून कार्यालयीन कामावर परिणाम होण्याची शक्यता असेल तर त्यास रजा देऊ नये.

७ एक प्रकारच्या रजेचे दुसऱ्या प्रकारच्या रजेत रूपांतर
कर्मचारी सेवेत असताना त्याच्या विनंतीवरून भूतलक्षी प्रभावाने एका प्रकारच्या रजेचे दुसऱ्या प्रकारच्या रजेत परिवर्तन करता येते. मात्र त्यावेळी तशी रजा अनुज्ञेय असली पाहीजे. रजेच्या परिवर्तनामुळे ज्यादा देण्यात आलेल्या रकमेची वसूली केली जाते किंवा थकबाकीची रक्कम दिली जाते. (नियम १४)

८ उपस्थितीचा कालावधी भूतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेत परिवर्तीत करता येतो. (नियम ६३(६))

९ रजेला जोडून रजा घेणे.

कोणत्याही प्रकारची रजा दुसऱ्या कोणत्याही प्रकारच्या रजेला जोडून मंजूर करता येईल. मात्र नैमित्तिक (किरकोळ) रजा ही महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियमाखाली येत नसल्याने एका पूर्ण दिवसाच्या किरकोळ रजेला जोडून इतर कोणतीही रजा मंजूर करता येणार नाही तथापी अर्ध्या दिवसाच्या नैमित्तिक (किरकोळ) रजेस जोडून या नियमाखाली रजा मंजूर करता येईल. (नियम १५)

१० कोणत्याही प्रकारची रजा सतत पांच वर्षांहून अधिक कालावधी करिता मंजूर करता येत नाही. रजेच्या कालावधीत नोकरी किंवा व्यवसाय(अन्य ठिकाणी) सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या पूर्व परवानगी शिवाय स्विकारत नाही. (नियम १६)

११ रजा संपल्यानंतर पुन्हा होण्याच्या उद्देशाने हेतुपुरस्पर नियमातून सुटका करून घेण्यासाठी औपचारीकरित्या कामावर हजर हाऊन पुन्हा रजेवर जाणाऱ्या कर्मचाऱ्यास परवानगी देता येणार नाही. हेतुपुरस्पर रजा मागणी केलेली आहे किंवा कसे हे ठरविण्याचा अधिकार रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याला आहे. (नियम १७)

१२ दुसऱ्या शासनाकडे किंवा स्वियेत्तर सेवेत तात्पुरती बदली झाली असताना हे नियम लागू होणे.

एखाद्या शासकीय कर्मचाऱ्याची नियुक्ती स्वियेत्तर सेवेत किंवा दुसऱ्या शासनाकडे करण्यात आल्यास त्यांना सदर नियमातील तरतुदी लागू होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्याची केंद्र शासनाकडे किंवा इतर कोणत्याही राज्य शासनाकडे तात्पुरती बदली झाली असताना किंवा ते स्वियेत्तर सेवेत असताना त्यांना हेच नियम लागू होतील.

(नियम १८)

१३ रजेच्या कालावधीत अन्य सेवेची किंवा नोकरीची स्विकृती

शासनाच्या पूर्वपरवानगीशिवाय कोणत्याही रजेच्या कालावधीमध्ये मग ती सेवा निवृत्ती पूर्व रजा असली तरी शासकीय कर्मचाऱ्यास अन्य नोकरीचा स्विकार करता येणार नाही.

शासनाने परवानगी दिल्यास सेवानिवृत्ती पूर्व रजेच्या कालावधीत अर्धवेतनी रजा वेतनाप्रमाणे वेतन दिले जाते परंतु त्यावरील महागाई भत्ता देय नाही.

(नियम २०)

१४ सेवेत खंड पडल्यास मागील रजा विचारात घेणे

तात्पुरत्या अस्थापनेवर एक वर्षाची सलग सेवा झाली असेल व नोकरीत पडलेला खंड हा ६ दिवासापेक्षा जास्त नसेल तर सर्व प्रकारच्या रजा (अर्जीत, अर्धवेतनी) नवीन पदाच्या रजेच्या हिशोबात विचारात घेतली जाते. मात्र पूर्वीच्या पदाची सेवा व पुनर्नियुक्ती पदाच्या सेवेमधील खंड हा सलग सेवा म्हणून गणला जाणार नाही.

(नियम २१)

१५ शासकीय कर्मचाऱ्याने सेवेची राजीनामा दिल्यास व त्यास नोकरीतून कमी केल्यास रजा खाती शिल्लक असलेल्या रजा मंजूरीबाबत.

जर योग्य मार्गाने नवीन नियुक्तीसाठी अर्ज पाठवून शासकीय कर्मचाऱ्याची नियुक्ती शासनाच्या दुसऱ्या विभागात झाली असेल तेव्हा त्याने नवीन नियुक्तीच्या पदावर हजर होण्यासाठी पहिल्या पदाचा राजीनामा देणे आवश्यक ठरते. तेव्हा असा राजीनामा दिल्यानंतर दुसऱ्या पदावर रुजू होईपर्यंतचा खंडीत कालावधी हा कर्मचाऱ्यास अनुज्ञेय होणाऱ्या पदाग्रहण अवधीपेक्षा जास्त नसेल तर कर्मचाऱ्याची पूर्वीच्या पदावरील शिल्लक रजा नवीन नियुक्तीच्या पदावरील सेवेसाठी ग्राह्य धरली जाईल.

एखाद्या कर्मचाऱ्याला सेवेतून काढून टाकल्यावर अपीलाच्या निर्णयानुसार त्यास पुन्हा कामावर घेतले तर पूर्वीची रजा, पदावरील पुर्नस्थापनेनंतर हिशोबात घेतली जाते.

नुकसान भरपाई किंवा ऋणता निवृत्ती वेतन घेतल्यानंतर जर पुनर्नियुक्ती झाली व पूर्वीची सेवा निवृत्ती वेतनासाठी गणली तर पूर्वीची रजाही हिशोबात धरली जाते.
(नियम २२)

१६ शासकीय कर्मचाऱ्याने रजेचा मागणी अर्ज उक्त संदर्भात अनुक्रमांक १ येथे नमूद नियमावलीतील परिशिष्ट ५ नमुना १ मधील विहित नमुन्यात करणे आवश्यक आहे.
(नियम २४)

१७ शासकीय कर्मचाऱ्याच्या रजेचा लेखा

उक्त संदर्भात अनुक्रमांक १ मधील नियमावलीतील परिशिष्ट नमुना २ मध्ये विहित केलेल्या नमुन्यात अराजपत्रित व राजपत्रित कर्मचाऱ्याबाबत कार्यालय प्रमुखाने रजेचा लेखा ठेवणे आवश्यक आहे. (महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियमातील परिशिष्ट ५ मधील नमुना २ हा शासन निर्णय वित्त दि. ९/११/९० अन्वये सुधारण्यात आला आहे.)

राजपत्रित व अराजपत्रित अधिकारी कर्मचाऱ्यांच्या रजेचा हिशोब ठेवण्यासंदर्भात शासन निर्णय वित्त विभाग क्रमांक कोनि-१९९/प्र.क्र.१६८/९९/सेवा-४ दि. २३/२/२००० मधील सूचनेप्रमाणे प्रशासकीय विभाग / नियंत्रण अधिकारी व कार्यालय प्रमुख यांनी ठेवावेत.
(नियम २५)

१८ रजेचा अनुज्ञेयतेची पडताळणी

○ रजा मंजूर आदेशात किती रजा शिल्लक आहे व राहील याचा उल्लेख करणे आवश्यक आहे

टिप : निवृत्तीपूर्व रजेच्या किंवा नाकारलेल्या रजेच्या बाबतीत रजावेतन अधिक दिले गेल्यास त्याच्या वसुली संदर्भात शासकीय कर्मचाऱ्याकडून संमती पत्र घेण्यात यावे.
(नियम २६)

१९ शासकीय कर्मचाऱ्याच्या रजा मंजूरीसाठी अधिकार

अराजपत्रित कर्मचाऱ्याच्या बाबतीत रिक्तपद भरण्यास जबाबदार असणारा प्राधिकारी अथवा अन्य सक्षम प्राधिकारी विशेष विकलांगता व अध्ययन रजा सोडून इतर रजा मंजूर करू शकतील. राजपत्रित अधिकारी यांचे बाबतीत अध्ययन रजा आणि विशेष विकलांगता रजा या व्यतिरिक्त सर्व प्रकारच्या रजा मंजूर करण्याचे अधिकार शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अ रजा-२४९३/५९/सेवा-९ दि. १६/७/९४ ने खालीलप्रमाणे प्रत्यायोजित केले आहेत. याची अंमलबजावणी शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून करावी.

१. विभाग प्रमुख - वर्ग १ व वर्ग २ अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत १८० दिवसांपर्यंत
२. प्रादेशिक विभाग प्रमुख - वर्ग २ अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत ज्यांच्या रजेच्या कालावधीत त्या पदावर कोणताही अन्य व्यक्ती नियुक्त करण्यात येणार नाही या शर्तीच्या अधीन राहून १८० दिवसांपर्यंत

३. मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाचे सचिव - पूर्ण अधिकार

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील प्रकरण ७ मध्ये विहित केलेल्या अटी व शर्तीच्या अधीन राहून शासकीय कर्मचाऱ्यांना भारतामध्ये अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी अध्ययन रजा मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाचे सचिव मंजूर करू शकतील. तथापी शासकीय कर्मचाऱ्यांना भारताबाहेरील म्हणजेच

परदेशी असलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी मात्र अध्ययन रजा संबंधीत मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग, सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभाग यांच्या मान्यतेने मंजूर करता येईल. (नियम २७ व २९)

२० शासकीय कर्मचारी रजेवर असताना एका विभागातून दुसऱ्या विभागात बदली झाल्यावर रजा मंजूरी

- रजेवर असणाऱ्या कर्मचार्याची बदली दुसऱ्या विभागात झाली व रजा संपल्यानंतर असा कर्मचारी नवीन बदलीच्या जागी हजर होणार असेल तर रजा मंजूर करणे व रजा वेतन देण्याची जबाबदारी पूर्वीच्या म्हणजेच जेथून बदली झाली त्या विभागाची आहे.
- पूर्वीच रजा मंजूर केलेल्या कर्मचार्याची बदली दुसऱ्या विभागात झाली व त्याने वाढीव रजेचा अर्ज दिला तर रजेचा मूळ कालावधी संपल्यावर ज्या विभागात बदली झाली तेथील कर्मचार्याची बदली अमलात येणार असेल तर त्या विभागाने म्हणजेच जेथे बदली झाली त्या कार्यालयाने वाढीव रजा मंजूर करावी. तथापी ज्या विभागात बदली झाली आहे तेथील बदली कर्मचार्याची बदली काळात वाढीव रजा समाप्त झाल्यावर होणार असेल तर ज्या कार्यालयातून बदली झाली त्या कार्यालयाची रजा मंजूरी जबाबदारी राहिल.
- एका विभागातून दुसऱ्या विभागात बदली झालेल्या कर्मचार्याने मार्गस्त असताना संक्रमण काळात रजेसाठी अर्ज दिला तर ज्या ठिकाणी त्यास रुजू व्हावयाचे आहे अशा कार्यालयाने रजा मंजूर करणे आवश्यक आहे. (नियम ३०)

२१ शासकीय कर्मचार्यास सेवेतून बढतर्फ, सक्तीने सेवानिवृत्त करण्याचा निर्णय घेतलेला असल्यास रजा नामंजूरी.

शासकीय कर्मचार्यास सेवेतून बढतर्फ करण्याचा, काढून टाकण्याचा किंवा सक्तीने सेवा निवृत्त करण्याचा निर्णय शिक्षा देणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने घेतला असेल तर त्यास कोणतीही रजा मंजूर करता येणार नाही. (नियम ३१)

२२ शासकीय कर्मचारी वारंवार रजेवर जाऊन रजा मागणी करित असल्यास रजा मंजूरी.

अल्प कालांतराने वैद्यकीय प्रमाणपत्रावर कर्मचारी जर वारंवार रजेवर जात असेल तर अशा कर्मचार्यास वैद्यकीय मंडळाकडे काळजीपूर्वक तपासणीसाठी पाठवावे. व तदनंतर प्राप्त वैद्यकीय तपासणी प्रमाणपत्रानुसार रजा मंजूरी बाबतचा निर्णय रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने घ्यावा. (नियम ३२)

२३ वैद्यकीय प्रमाणपत्र म्हणजे रजा अनुज्ञेयता नव्हे.

वैद्यकीय प्रमाणपत्रात शर्त वजा अशी टीप असली पाहिजे की शासकीय कर्मचार्याला लागू असलेल्या नियमानुसार त्याला अनुज्ञेय नसणारी कोणतीही रजा हक्काने मागण्याचा पुरावा म्हणून वैद्यकीय प्रमाणपत्र ग्राह्य मानले जाणार नाही. (नियम ३७)

२४ मुख्यालयाबाहेरील राजपत्रीत शासकीय कर्मचार्यास रजा मंजूरी

जिल्हा मुख्यालयाबाहेरील ठिकाणी काम करणाऱ्या राजपत्रीत शासकीय कर्मचाऱ्याला जिल्हा शल्य चिकित्सकाने किंवा जिल्हा वैद्यकीय अधिकाऱ्याने प्रतिस्वाक्षरीत केलेल्या नोंदणीकृत वैद्यकीय व्यावसायिकाच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे रजा मंजूर करता येईल. (नियम ३८)

२५ कार्यालय प्रमुखास कळविल्याशिवाय प्रमाणपत्र प्रतिस्वाक्षरी न पाठविणे.

शासकीय कर्मचारी कार्यालय प्रमुखाला कळविल्याशिवाय वैद्यकीय प्रमाणपत्र प्रतिस्वाक्षरीसाठी पाठवू शकणार नाही. (नियम ३९)

२६ राजपत्रीत अधिकाऱ्याला वैद्यकीय कारणासाठी रजा मंजूरी

अ) दोन महिने किंवा त्यापेक्षा कमी (रजावाढ धरून) कालावधीसाठी प्राधिकृत वैद्यकीय व्यावसायीकाचे महाराष्ट्र नागरी सेवा(रजा) नियम १९८१ मधील परिशिष्ट ५ मध्ये विहित केलेल्या नमुन्यातील प्रमाणपत्र दिले पाहिजे.

ब) दोन महिन्यातून जास्त कालावधी किंवा वरीलप्रमाणे प्रमाणपत्राआधारे शिफारस केल्यास त्यानंतरच्या कालावधी करिता वैद्यकीय मंडळासमोर उपस्थित राहणेस सांगण्यात यावे. कर्मचारी ज्या जिल्ह्यामध्ये काम करित असेल किंवा आजारी पडला असेल तेथील जिल्हा शल्यचिकित्सकास मंडळ स्थापन करण्याची विनंती करता येईल. (नियम ४०)

२७ अराजपत्रीत कर्मचाऱ्यास वैद्यकीय कारणास्तव रजा मंजूरी

- अराजपत्रीत कर्मचाऱ्याने महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील परिशिष्ट ५ नमुना ४ मधील वैद्यकीय व्यावसायीकाचे किंवा प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र अर्जासोबत जोडणे आवश्यक आहे.
- कामावर रुजू होण्यास कधीच पात्र ठरणार नसेल तर तसा दाखला वरील प्राधिकाऱ्याने देणे जरूरी आहे. अशा प्रकरणात रजेची शिफारस करू नये.
- रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्यास जिल्हा शल्य चिकित्सकापेक्षा कमी दर्जाच्या नसलेल्या दुसऱ्या वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याचे वैद्यकीय मत स्वेच्छानिर्णयानुसार प्राप्त करून घेता येईल. अशा बाबतीत आजाराची वस्तुस्थिती व रजेच्या आवश्यकतेबाबत स्पष्ट मत देणे हे वैद्यकीय अधिकाऱ्याचे कर्तव्य आहे. अशा प्रकरणात कर्मचाऱ्याला ज्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडून दुसरे मत प्राप्त करून घ्यावयाचे असेल त्यांचेसमोर उपस्थित राहण्यास रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी त्यास भाग पाडेल.
- वैद्यकीय प्रमाणपत्र देण्यामुळे रजेचा कोणताही हक्क प्राप्त होत नाही. अशा बाबतीत रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याचे रजा मंजूरीचे आदेश प्रतिक्षाधिन असतील.
- तीन दिवसापर्यंत आजारपणासाठी रजेच्या अर्जासोबत नमुना ४ मधील वैद्यकीय प्रमाणपत्र जोडणेबाबत रजा मंजूर करणारा प्राधिकारी सूट देऊ शकेल. मात्र अशा प्रकरणी आजारपणासाठी मागितलेलर रजा परिवर्तीत म्हणून मंजूर करता येणार नाही. इतर कोणत्याही प्रकारची रजा म्हणून मंजूर करता येईल. (जसे की अर्जित,

अर्धवेतनी अथवा सर्वसाधारण रजा) व मंजूरीच्या प्रकारानुसार रजा लेख्यात खर्च टाकता येईल.

(नियम ४१)

२८ गट ड कर्मचाऱ्यास वैद्यकीय कारणास्तव रजा मंजूरी

रजा मंजूरी करण्यास सक्षम असलेला प्राधिकारी गट ड मधील कर्मचाऱ्याने वैद्यकीय कारणास्तव मागणी केलेल्या रजेच्या किंवा रजा वाढीच्या अर्जाच्या पृष्ठयर्थ त्याला योग्य वाटेल असे वैद्यकीय प्रमाणपत्र स्विकारू शकेल.

(नियम ४२)

२९ शारीरिकदृष्ट्या अपात्र कर्मचाऱ्यास रजा

१) अ) कामावर रुजू होण्यास कधीच पात्र ठरण्याची वाजवी शक्यता नाही असे वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याने कळविलेले असेल तेव्हा कर्मचाऱ्याला रजा नाकारलीच पाहिजे असे नाही.

ब) (एक) वैद्यकीय प्राधिकारी जेव्हा, कर्मचारी पुन्हा सेवेकरिता पात्र ठरणार नाही असे खात्रीपूर्वक सांगू शकत नाही. अशा प्रकरणात जास्तीत जास्त एक वर्ष रजा मंजूर करता येईल. तथापी वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याकडे पुन्हा निर्देश केल्याशिवाय पुढील रजा वाढविता येणार नाही.

(दोन) वैद्यकीय प्राधिकारी जेव्हा, कर्मचारी पुन्हा सेवेकरीता पात्र ठरणार नाही असे स्पष्टपणे नमूद करेल अशा प्रकरणात त्यांचा अहवाल मिळाल्यानंतर रजा, वाढीव रजा मंजूर करता येईल. मात्र अशा रजेचा कालावधी आणि अहवालानंतरचा कोणताही कर्तव्य कालावधी मिळून सहा महिन्यापेक्षा जास्त कालावधी होता कामा नये.

२) ज्या प्रकरणात वैद्यकीय प्राधिकाऱ्याने पुढील सेवेसाठी कर्मचारी कायमचा असमर्थ असल्याचे स्पष्टपणे नमूद केले असेल त्या प्रकरणात -

अ) जर असा कर्मचारी कामावर असेल तर अहवाल मिळताच त्यास त्याच तारखेपासून कामातून मुक्त करण्याची व्यवस्था कार्यालय प्रमुखाने करावी. तथापी वरिलप्रमाणे रजा मंजूर केली असेल तर रजा संपलेनंतर त्यास रुग्ण ठरवावे. म्हणजेच कार्यमुक्त करावे.

ब) ती रजा वाढीव रजा म्हणून मंजूर केली असेल तर रजा समाप्तीपासून रुग्ण ठरवावे.

(नियम ४३)

३० शासकीय कर्मचाऱ्याच्या रजेचा प्रारंभ, समाप्ती

नियम ४५ मधील वस्तुस्थिती सोडून, रजा मंजूरी आदेशानुसार, ज्या दिवशी कार्यभार हस्तांतरण केले जाते त्या दिवसापासून रजा सुरु होते आणि कार्यभार स्विकारण्याच्या दिवसाच्या आदल्या दिवशी रजा समाप्त होते. (नियम ४४)

३१ रजेला सुट्ट्या जोडणे

१ रजेच्या अगोदर व नंतर सुट्ट्या जोडून घेण्यासाठी शासकीय कर्मचाऱ्यास रजेच्या विहित नमुन्यातील अर्जात परवानगी मागता येईल व तशी ती देता येईल मात्र,

अ) बदली अगर कार्यग्रहण यामध्ये, रोख किंवा स्थायी अग्रीम इतर रक्कमा ताब्यात घेणे किंवा देणे याचा अंतर्भाव असता कामा नये.

ब) रजेवर जाणाऱ्या कर्मचाऱ्याच्या लवकर जाण्यामुळे त्याचे काम पार पाडण्यासाठी दुसऱ्या ठिकाणाहून अन्य कर्मचाऱ्याची तात्काळ बदली करणे भाग पडणार नाही.

क) कर्मचाऱ्याचे उशीरा येण्यामुळे त्याच्या गैरहजेरीत काम करणाऱ्या अन्य कर्मचाऱ्याची तितक्याच उशीरा अन्य ठिकाणी बदली करणे किंवा त्या पदावर आवश्यक नसेल तर सुट्ट्यांच्या नंतरच्या दिवशी कामाच्या ठिकाणी परत येण्यास परवानगी देता येणार नाही.

२ कार्यभार सोडण्यास कर्मचारी पैशाच्या व्यवहाराबद्दल जबाबदार राहील या अटीवर वरिल पोटनियम १ च्या परंतुकातील खंड अ मधील तरतुदीस रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी सुट देऊ शकतो.

अ) रजेला जोडून आधी सुट्ट्या घेतल्या तर सुट्ट्या संपल्या नंतर रजा सुरु होईल.

ब) रजेनंतर सुट्ट्या जोडल्या असतील तर पट्ट्या जोडल्या नसल्या तर ज्या दिवशी रजा संपली असती त्या दिवशी रजा संपली असे समजण्यात यावे.

टीप : १ रविवार अगर अन्य सुट्टीच्या दिवशी काम केले म्हणून मंजूर केलेली बदली सुट्टी या नियमाखाली सुट्टी म्हणून समजली जाईल.

टीप : २ नैमित्तिक रजा घेऊन दुसऱ्या दिवशी रजेवर गेल्यावर ही सुट्टी रजेस जोडता येईल. मात्र पूर्ण दिवस किरकोळ रजा जोडता येणार नाही. अशी रजा अर्जीत, अर्धपगारी धरली जाईल. (नियम ४५)

३२ रजा संपण्यापूर्वी कामावर परत बोलावणे.

रजा मंजूर झाल्यानंतर रजा उपयोगात असलेल्या कर्मचाऱ्यास ती संपण्यापूर्वी कामावर रुजू होण्यासाठी त्यास सांगता येईल. मात्र अशा बाबतीतील आदेशामध्ये अशा कर्मचाऱ्याने कामावर परत रुजू होणे ऐच्छिक आहे की सक्तीचे आहे हे नमूद करणे आवश्यक आहे.

अ) रजेवरून होणे ऐच्छिक, वैकल्पिक असेल अशा प्रकरणात आदेशानुसार कर्मचारी रुजू झाला असेल तर त्या कर्मचाऱ्यास कोणत्याही सवलती मिळणार नाहीत.

ब) कामावर रुज होणे सक्तीचे असेल तर,

एक) आदेश दिलेल्या ठिकाणी जाण्यासाठी ज्या तारखेस निघेल त्या तारखेपासून तो कामावर असल्याचे समजण्यात येईल.

दोन) त्यास नियमानुसार प्रवासभत्ता मिळेल.

तीन) रुजू होईपर्यंतच्या कालावधीचे वेतन रजा वेतन दराप्रमाणे मिळेल.

२) भारताबाहेरील रजेवरून परत बोलवण्यात आले तर त्या प्रवासाला लागणारा कालावधी कर्तव्य कालावधी म्हणून समजला जाईल व अशा कर्मचाऱ्यास पुढीलप्रमाणे लाभ मिळण्याचा अधिकार असेल.

एक) भारतात येण्यासाठी जल प्रवासासाठी भारतात रुज होण्यासाठी लागणाऱ्या कालावधी करीता रजा वेतनाच्या दराने रजा वेतन.

दोन) भारतात येण्याचा प्रवास खर्च मिळेल.

तीन) भारतातून बाहेर जाण्याचा प्रवास खर्च मिळेल.

चार) नियमानुसार प्रवास भत्ता मिळेल.

(नियम ४६)

टीप : भारताबाहेरून रजेवरून परत बोलवावयाचे असेल तर उच्च आयुक्तामार्फत रजेवरील कर्मचाऱ्यास अधिकृतरीत्या आदेश कळविणे गरजेचे आहे.

३३ रजेवरुन परत येणे.

१) रजेवर असलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यास त्याला मंजूर करणेत आलेल्या रजेचा कालावधी समाप्त होण्यापूर्वी रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या मान्यतेशिवाय कामावर परस्पर रुज होता येणार नाही.

२) सेवा निवृत्तीपूर्व रजेवर असलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यास तो पदावरून सेवानिवृत्तीपूर्व रजेवर (ड.झ.ठ.) गेला त्यावर त्याची नियुक्ती करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या मंजूरीशिवाय हजर होता येणार नाही.

३) वैद्यकीय कारणास्तव रजा मंजूर करण्यात आलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यास वैद्यकीय स्वास्थ प्रमाणापत्र सादर केल्याशिवाय कामावर रुजू करून घेता येणार नाही.

३४ शासकीय कर्मचाऱ्याची रजा संपल्यानंतरची गैरहजेरी

- रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने रजा वाढवून दिली नसेल तर मंजूर रजा कालावधी संपल्यानंतर शासकीय कर्मचारी गैरहजर राहिल्यास गैरहजेरीच्या कालावधीसाठी रजा वेतन मिळवण्यास तो पात्र असणार नाही.
- असा कालावधी देय अर्धवेतनी रजेच्या खाती खर्च घातला जाईल व उर्वरित कालावधी असाधारण रजा म्हणून गणला जाईल.
- मंजूर रजा कालावधी संपल्यानंतर स्वेच्छेने हेतुपुरस्पर अनुपस्थित राहिल्यास शिस्तभंग कार्यवाही सुरू करण्यात यावी.

(नियम ४८)

३५ रजा संपण्याचा दिवस ते कामावर रुज होण्याचा दिवस या दरम्यानचा संपूर्ण कालावधी (रविवार व सुट्ट्या धरून) अनुपस्थिती म्हणून समजण्यात यावा.

(नियम ४९)

३६ रजेचे प्रकार

(अ)	(ब)
सर्वसाधारण रजा	विशेष रजा
१) अर्जीत रजा - नियम ५०, ५१	१) प्रसुती रजा गर्भपात रजा - नियम ७४
२) अर्धवेतनी रजा - नियम ६०	२) विशेष विकलांगता रजा - नियम ७५ (हेतुपुरस्पर झालेल्या इजेबद्दल)
३) परिवर्तीत रजा - नियम ६१	३) विशेष विकलांगता रजा - नियम ७६ (अपघाती इजेबद्दल)
४) अनर्जित रजा - नियम ६२	४) रुग्णालयीन रजा - नियम ७७
५) असाधारण रजा - नियम ६३	५) खलाशांची रजा - नियम ७८
	६) क्षयरोग/कर्करोग/कुष्ठरोग/पक्षघात रजा नियम ७९ परिशिष्ट ३
	७) अध्ययन रजा - नियम ८०, ८१, ८४, ८६, ९३

वरील प्रकारच्या विशेष रजेव्यतिरिक्त संदर्भात नमूद शासन निर्णय वित्त विभाग २६/१०/९८ अन्वये अनाथ लहान मुल दत्तक घेणाऱ्या शासकीय महिला कर्मचाऱ्यांना विशेष रजा अनुज्ञेय आहे. शिवाय विपश्यनेस जाणाऱ्या राजपत्रीत व अराजपत्रीत कर्मचाऱ्यांनाही वैद्यकीय दाखल्याशिवाय १४ दिवसांची परिवर्तीत रजा अनुज्ञेय आहे.

अ) सर्वसाधारण रजा

या रजेचा लेखा सेवापुस्तकातील रजा लेखात ठेवला जातो व कर्मचाऱ्याने रजा घेतल्यानंतर ती त्याच्या खात्यावर खर्च टाकली जाते.

१) अर्जित रजा -

अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पद्धतीत शासन निर्णय वित्त विभाग दि. १/११/९० अन्वये सुधारणा केल्या नुसार अर्जित रजेच्या तरतुदी खालीलप्रमाणे.

- शासकीय कर्मचाऱ्याच्या अर्जित रजा खाती प्रत्येक कॅलेंडर वर्षाच्या जानेवारी आणि जुलै महिन्याच्या पहिल्या दिवशी प्रत्येकी १५ दिवस अशी २ हफत्यांमध्ये अर्जित रजा आगाऊ जमा करण्यात यावी.
- असे करताना शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या अर्जित रजा खाती मागील अर्ध्या वर्षाच्या अखेरीस जमा असलेली अर्जित रजा, पुढील अर्ध्या वर्षांमध्ये जमा करण्यात यावी.
- अशा रितीने जमा केलेली मागील अर्जित रजा व पुढील अर्ध्या वर्षाकरिता आगाऊ जमा करण्यात यावयाची अर्जित रजा दोन्ही मिळून ३०० दिवस ह्या कमाल मर्यादेबाहेर जाऊ नये.
- ज्या शासकीय कर्मचाऱ्याची नेमणूक अर्ध्या कॅलेंडर वर्षाच्या मध्येच झाली असेल त्याचे बाबतीत त्याची नेमणूक ज्या अर्ध्या कॅलेंडर वर्षात झाली त्या अर्ध्या वर्षांमध्ये तो पुढे जेवढी सेवा करण्याची शक्यता आहे अशा प्रत्येक पूर्ण कॅलेंडर महिन्याच्या सेवेसाठी अडीच दिवस या दराने त्याचे खाती अर्जित रजा जमा करावी.
- १/१/९१ रोजी सेवेत असलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत दि. ३१ डिसेंबर १९९० रोजी त्याच्या खाती शिल्लक असलेली अर्जित रजा ही १ जानेवारी १९९१ पासून सुरु होणाऱ्या अर्धवर्षासाठी उघडण्यात यावयाच्या त्याच्या अर्जित रजेच्या नवीन खात्यामध्ये, त्या अर्धवर्षासाठी जमा करावयाच्या आगाऊ अर्जित रजेबरोबर जमा करण्यात यावी. असे करताना अर्जित रजेचे दिवस अपूर्णाकात येत असल्यास ते दिवस नजीकच्या दिवसाशी पूर्णांकित करण्यात यावेत.
- जर एखाद्या शासकीय कर्मचाऱ्याने अर्ध्या वर्षांमध्ये असाधारण रजा घेतली असेल आणि / किंवा अनुपस्थितीचा काही कालावधी अकार्यदिन (वळशी-पेप) म्हणून समजण्यात आला असेल तर पुढील अर्ध्या वर्षाच्या सुरुवातीस त्याच्या रजा खाती जमा करावयाची रजा, अशा रजेच्या आणि / किंवा अकार्यदिन (वळशी-पेप) कालावधीच्या १/१० इतकी कमी करण्यात येईल. मात्र अशी कमी करावयाची रजा १५ दिवसांपेक्षा अधिक असणार नाही.
- अर्जित रजा जमा करताना रजेचे दिवस अपूर्णाकात आल्यास ते नजीकच्या दिवसाशी पूर्णांकित करण्यात यावेत.

टीप : १ - अर्जित रजा साठवण्याची कमाल मर्यादा (नियम ५० (१)(ब)) पुढीलप्रमाणे. ३१/८/८८ पर्यंत १९० दिवस, १/९/८८ पासून २४० दिवस (शासन निर्णय वि.वि. दि. ११/१०/८८. दि. १/२/२००१ पासून ३०० दिवस (शा. नि. वि. वि. दि. १५/१/२००१)

टीप : २ - एका वेळी अर्जित रजा मंजुरीची मर्यादा(नियम ५०(२)) कर्मचाऱ्यास १८० दिवसांपर्यंत एकाच वेळी मंजूर करता येईल.

२. अर्धवेतनी रजा

- शासकीय कर्मचाऱ्याच्या अर्धवेतनी रजा खाती प्रत्येक कॅलेंडर वर्षाच्या जानेवारी आणि जुलै महिन्याच्या पहिल्या दिवशी प्रत्येकी १० दिवस अशी २ हप्त्यांमध्ये अर्धवेतनी रजा आगाऊ जमा करण्यात यावी.
- असे करताना दिनांक ३१ डिसेंबर १९९० पर्यंत सेवेचे वर्ष पूर्ण करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांचे बाबतीत पूर्वीच्या नियमानुसार देय झालेल्या २० दिवसांच्या अर्धवेतनी रजेबरोबर दि. १ जानेवारी १९९१ रोजी आगाऊ जमा करावयाची अर्धवेतनी रजा देय होईल.
- ज्या कर्मचाऱ्यांच्या सेवेचे वर्ष दि. १/१/१९९० ते ३१/१२/९० या कालावधीत पूर्ण होत असेल. त्या कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत दि. ३१/१२/१९९० पर्यंत त्या कर्मचाऱ्याने पूर्ण वर्षाच्या खंडीत कालावधीसाठी केलेल्या सेवेच्या (ईझशप शीळेवेष लोश्रिशींशू शरीषीशींळलश) प्रत्येक पूर्ण कॅलेंडर महिन्याला ५/३ या दराने अर्धवेतनी रजा त्याच्या अर्धवेतनी रजा खाती जमा करण्यात यावी.
- असे करताना कर्मचाऱ्याच्या सेवेचे पूर्ण वर्ष महिन्याच्या १५ किंवा त्या अगोदरच्या तारखेस पूर्ण होत असल्यास त्याच्या अर्धवेतनी रजेची परिगणना करण्यासाठी तो महिना पूर्ण धरण्यात यावा.
- दि. १/१/९१ रोजी सेवेत असलेल्या कर्मचाऱ्याच्या बाबतीत त्याच्या खाती १/१/९१ रोजी खालीलप्रमाणे अर्धवेतन रजा जमा करावी.
- १ जानेवारी ९० ते ३१/१२/९० या कालावधीत त्याने पूर्ण केलेल्या वर्षाच्या शेवटी त्याच्या खाती शिल्लक असलेली अर्धवेतनी रजा अधिक खंडीत कालावधीच्या त्याच्या खाती जमा करण्यात यावयाची अर्धवेतनी रजा अधिक १ जानेवारी ९१ पासून होणाऱ्या अर्धवर्षासाठी आगाऊ जमा करण्यात यावयाची अर्धवेतनी रजा.
- अर्धवेतनी रजेचे दिवस अपूर्णाकात येत असल्यास ते दिवस नजिकच्या दिवसाशी पूर्णांकित करण्यात यावेत.
- एखादा शासकीय अधिकारी कर्मचारी कॅलेंडर अर्धवर्षाच्या शेवटच्या दिवशी रजेवर असेल तर तो कर्मचारी रजा संपल्यानंतर कामावर परत रुजू होण्याची वाजवी शक्यता आहे अशी रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याची खात्री पटली असेल पुढील कॅलेंडर अर्ध वर्षामध्ये अर्जित रजा व अर्धवेतनी रजा करण्यात यावी.
- शासकीय कर्मचाऱ्याच्या अनुपस्थितीचा किंवा निलंबनाचा कालावधी अर्धवर्षामध्ये “अकार्यदिन” (वळशी-पेप)असा समजण्यात आला असेल या बाबतीत पुढील अर्धवर्षाच्या सुरुवातीस त्याच्या अर्धवेतनी रजेच्या खाती जमा करावयाची अर्धवेतनी रजा अशा अकार्यदिन कालावधीच्या १/१८ इतकी कमी करण्यात येईल, मात्र अशी कमी करावयाची रजा १० दिवसापेक्षा अधिक असणार नाही.
- अर्धवेतनी रजा जमा करताना रजेचे दिवस अपूर्णाकात आल्यास ते नजीकच्या दिवसाशी पूर्णांकित करण्यात येतील.

टीप : १) दीर्घ सुट्टी विभागामध्ये सेवेत असलेल्या व्यक्तींना अर्जित रजा अनुज्ञेयतेसंदर्भातील सुधारित तरतुदीसाठी शा. मि. वि. वि. दि. ६/१२/९६ चे अवलोकन करून त्यातील तरतुदीनुसार कार्यवाही करावी.

टीप : २) शासन सेवेत तदर्थ(रवहेल) अस्थायी नियुक्ती करण्यात आलेल्या कर्मचाऱ्यांना रजा मंजूरी संदर्भात शासननिर्णय वित्त विभाग दि. १/३/९७ अन्वये निर्णय घेण्यात आला असून सदर शासन निर्णयात दिर्घ सुट्टी विभाग व्यतिरिक्त अन्य विभागाच्या सेवेतील कर्मचारी तसेच दिर्घ सुट्टी विभागातील सेवेतील कर्मचारी यांना रजा मंजूरी करण्यासंदर्भातील तरतुदी दिलेल्या आहेत. त्याची अंमलबजावणी शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून करण्यात आलेली असून सदर दिनांकापूर्वी म्हणजेच १/३/९७ पूर्वी तदर्थ / अस्थायी म्हणून नियुक्त करण्यात आलेल्या व या दिनांकानंतरही सेवेत कार्यरत असलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या प्रकरणी देखील या आदेशामधील तरतुदी लागू राहतील. तथापी सदरहू आदेश अमलात येण्यापूर्वी ज्या तदर्थ / अप्लायी कर्मचाऱ्यांची सेवा समाप्त करण्यात आलेली आहे. अशा कर्मचाऱ्यांची अन्य कोणत्याही प्रकारे निकालात काढण्यात आलेली प्रकरणे पुनश्च उघडण्यात येऊ नये असे निदेश आहेत.

टीप : ३) शालेय शिक्षण विभागांतर्गत राज्यातील अशासकीय शाळांतील कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत अर्जीत रजा परिगणना करण्याच्या पद्धतीत महाराष्ट्र खाजगी शाळांतील कर्मचारी(सेवेच्या शर्ती) नियमावली, १९८१ नियम १६ मधील तरतुदीनुसार अस्तित्वात असलेल्या विद्यमान तरतुदीत शासननिर्णय शालेय शिक्षण विभाग दि. १८/१/९३ अन्वये सुधारणा करण्यात आली आहे त्याचे अवलोकन करून त्यानुसार कार्यवाही करावी.

३) परिवर्तीत रजा :

ही रजा वैद्यकीय प्रमाणपत्रावर खालील अटींच्या अधिन राहून मंजूर करता येते.

एक) कर्मचारी कामावर परत येण्याची रजा मंजूर करणाऱ्या अधिकाऱ्याची खात्री पटली पाहिजे.

दोन) रजा मंजूरीनंतर जेवढी अर्धवेतनी रजा जमा होण्याची शक्यता असेल त्या मर्यादेपर्यंत मंजूर करावी.

तीन) पूर्णवेतन रजेचे स्वरूपात मंजूर केले जाते.

चार) दुप्पट दिवस अर्धवेतनी रजेच्या खाती खर्च दर्शविली जाते.

पाच) कर्मचारी सेवेत परत न आल्यास परिवर्तीत रजेचे रुपांतर अर्धवेतनी रजेत करण्यात यावे व अतिप्रदानाची रक्कम वसूल करण्यात यावी. तथापी परिवर्तीत रजेवर असताना मृत्यू पावल्यास अगर रुग्णता निवृत्त झाल्यास ही अट लागू होणार नाही.

सहा) या रजेच्या कालावधीत पूर्ण वेतन देय होते.

अपवाद :

खालील प्रकरणी परिवर्तीत रजा मंजूर करणेसाठी वैद्यकीय प्रमाणपत्राची आवश्यकता नाही.

अ) दि. १/१०/०४ पासून मान्यता प्राप्त अध्ययन(यात अंतिम परिक्षेच्या तयारीच्या अंतर्भाव आहे) मग तो पाठ्यक्रम पूर्ण वार्षिक किंवा अर्धवार्षिक असला तरी अनुज्ञेय अध्ययन रजेस जोडून संपूर्ण सेवेमध्ये कमाल ९० दिवस परिवर्तीत रजा अनुज्ञेय राहिल.

ब) प्रसुतीरजेला जोडून ६० दिवसांच्या मर्यादेपर्यंत

क) लहान मूल दत्तक घेणाऱ्या मातेला नैसर्गिक मातेप्रमाणे दत्तक मुलाचे संगोपन करणेसाठी मूल दत्तक घेतलेल्या महिल्या शासकीय कर्मचाऱ्यास १ वर्षापर्यंत किंवा मुलाचे वय १ वर्ष पूर्ण होईल तोपर्यंत यापैकी जो अगोदरचा असेल त्या दिनांकापर्यंत देय व अनुज्ञेय रजेमध्ये (वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता ६० दिवसापर्यंत रजा व अनर्जित रजा धरून) देता येईल.

ड) विपश्यनेसाठी १४ दिवसांपर्यंत

४) अनर्जित रजा / नादेय रजा

अनर्जित रजा कायम सेवेतील कर्मचाऱ्यांना (अर्धवेतनी रजेच्या आधारे) खालील अटींच्या अधिन राहून अनर्जित रजा मंजूर करता येईल. सेवा निवृत्तीपूर्व रजेमध्ये अनर्जित रजा दिली जात नाही.

१) अनर्जित रजा उपभोगल्यावर कर्मचारी परत येईल. अशी सक्षम प्राधिकाऱ्याची खात्री झाल्याखेरीज मंजूर करता येणार नाही.

२) अर्जित रजा / अर्धवेतनी रजा खात्यावर शिल्लक नसल्यास ही रजा मंजूर करता येते.

३) ही रजा अर्धवेतनी रजेच्या स्वरूपातच मंजूर केली जाते.

४) संपूर्ण सेवेच्या कालावधीत ३६० दिवसांपर्यंत ही रजा मंजूर करता येते. त्यापैकी वैद्यकीय प्रमाणपत्रा खेरीज अन्य कारणास्तव एकावेळी जास्तीत जास्त ९० दिवसांपर्यंत आणि सर्व मिळून जास्तीत जास्त १८० दिवस इतकी रजा मंजूर करता येईल.

५) ही रजा मंजूर केल्यानंतर पुढील सेवा कालावधीत जेवढी अर्धवेतनी रजा जमा होते त्या रजेमधून अनर्जित रजा वजा करण्यात यावी. (याचाय अर्थ रजा लेख्यामध्ये प्रथम (-) रजा दर्शवून ती पुढे समायोजित करावी / दाखवावी लागेल.)

६) ही रजा मंजूर केल्यानंतर रजासमाप्ती नंतर कामावर परत न आल्यास, रजा वेतनाची वसूली करण्यात यावी. या संदर्भात संबंधितांकडून रक्कम वसुलीबाबत संमतीपत्र घेण्यात यावे. मात्र रुग्णावस्थेमुळे आणखी सेवा करण्यास तो असमर्थ झाल्या कारणाने त्यास सेवा निवृत्त केले असेल अथवा त्याचे वय ५० (राजपत्रीत) व ५५ (अराजपत्रीत) एवढे झाल्यामुळे त्यास सक्तीने सेवानिवृत्त केले असेल किंवा त्याचा मृत्यू झाला असेल अशा प्रकरणात रजा वेतनाच्या रक्कमेची वसूली करता येणार नाही.

५) असाधारण रजा :

एक) कोणतीही रजा अनुज्ञेय नसेल किंवा इतर रजा अनुज्ञेय असताना देखील स्पष्टपणाणे कर्मचाऱ्याने असाधारण रजेची मागणी केली असेल तरच ही मंजूर करता येते.

दोन) कायम सेवेतील कर्मचाऱ्याला कोणत्याही प्रकारची रजा ५ वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी मंजूर करता येत नाही.

तीन) अस्थायी कर्मचाऱ्याला ही रजा खालील मर्यादेपर्यंत करता येते.

अ) कोणताही कर्मचारी - वैद्यकीय प्रमाणपत्राशिवाय - ३ महिन्यांपर्यंत

ब) १वर्षाच्या सेवेनंतर - वैद्यकीय प्रमाणपत्राच्या आधारे - ६ महिन्यांपर्यंत

क) ५वर्षाच्या सेवेनंतर - वैद्यकीय प्रमाणपत्राच्या आधारे - १२ महिन्यांपर्यंत

ड) १वर्षाच्या सेवेनंतर - कर्करोग, मानसिक रोग यासाठी - १२ महिन्यांपर्यंत

इ) १वर्षाच्या सेवेनंतर - क्षयरोग, कुष्ठरोग यासाठी - १८ महिन्यांपर्यंत

फ) ३वर्षाच्या सेवेनंतर - लोकहितार्थ उच्च अभ्यासक्रमासाठी - २४ महिन्यांपर्यंत

- वरील मुद्यातील मुद्दा क्र. फ नुसार रजा मंजूर करताना कर्मचारी अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर किमान तीन वर्षे शासकीय सेवेत राहिल असे बंधपत्र त्याच्याकडून घेण्यात यावे. ३ वर्षे सेवा पूर्ण होण्यापूर्वी जर त्याने नोकरी सोडली तर शासनाने रजेच्या काळात सोसलेला प्रवास खर्च व ज्या संस्थेमार्फत शिक्षण देण्यात आले त्या संस्थेने त्या कर्मचाऱ्यावर केलेला खर्च व्याजासह परत करण्यास तयार आहे. अशी हमी कर्मचाऱ्याकडून घेणे आवश्यक आहे. या बंधपत्रावर शासकीय कर्मचाऱ्याच्या समान दर्जाच्या किंवा वरिष्ठ दर्जाच्या कायम झालेल्या कर्मचाऱ्याकडून जामीन घेण्यात यावे.

- रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी एखाद्या कर्मचाऱ्याची रजेशिवाय असलेली अनुपस्थिती पूर्वलक्षी प्रभावाने असाधारण रजा म्हणून करू शकतो.
- खाजगी कारणास्तव घेतलेल्या असाधारण रजेचे दिवस वेतन वाढीसाठी ग्राह्य धरले जात नाहीत तद्वतच १ फेब्रुवारी २००१ पासून खाजगी कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा सेवा निवृत्ती वेतनासाठीही ग्राह्य धरली जाणार नाही.

टीप : ५ वर्षांपर्यंत विशेष असाधारण रजा मंजूर करण्याच्या प्रकरणात (कोणत्याही प्रकारच्या कारणाशिवाय) असाधारण रजा वेतनवाढ व निवृत्ती वेतनासाठी अर्हताकारी कालावधी म्हणून विचारात घेतला जाईल.

३७ परिविक्षाधीन कर्मचारी, परिविक्षेवरील कर्मचारी आणि शिकाऊ उमेदवार यांची रजा

१) ए) परिविक्षाधीन कर्मचाऱ्यास जणू काही त्याने आपले पद परिविक्षेव्यतिरिक्त कायमरित्या धारण केलेले आहे असे समजून रजा मिळण्याचा हक्क असेल.

बी) जर कोणत्याही कारणास्तव परिविक्षाधीन कर्मचाऱ्याची सेवा समाप्त करण्याचे ठरविले असेल तर, त्याला जी कोणतीही रजा मंजूर करता येईल ती रजा -

एक) अगोदरचे मंजूर केलेला किंवा वाढविलेला परिविक्षाधीन कालावधी ज्या तारखेस समाप्त होत असेल त्या तारखेच्या पुढे जाणार नाही. किंवा

दोन) त्याची नियुक्ती असल्यास सक्षम असलेल्या प्राधिकाऱ्याच्या आदेशानुसार त्याची सेवा ज्या अगोदरच्या तारखेस समाप्त करण्यात आली असेल त्या तारखेच्या पुढे जाणार नाही.

२) एखाद्या पदावर परिविक्षेवर नियुक्ती झालेल्या कर्मचाऱ्यास या नियमानुसार रजा मिळण्याचा हक्क असेल.

टीप : नोंदणी विभागातील उपनिबंधकाच्या पदावरील परिविक्षाधीन कर्मचारी कोणत्याही रजेस पात्र असणार नाही. परंतु, परिविक्षाधीन कर्मचारी त्यानंतर कायम झाल्यास त्याचा परिवेक्षेचा कालावधी कर्तव्य कालावधी म्हणून हिशोबात घेतला जाईल.

३) शिकाऊ उमेदवारास -

अ) शिकाऊ उमेदवारीच्या कोणत्याही वर्षात, जास्तीत जास्त ३० दिवसांपर्यंत वैद्यकीय कारणास्तव अर्धवेतनाइतक्या रजा वेतनावरील रजा मिळविण्याचा हक्क असेल.

ब) नियम ६३ नुसार असाधारण रजा मिळण्याचा हक्क असेल

टीप : कोणत्याही विभागात शिकाऊ उमेदवार म्हणून नेमणूक झाल्याच्या तारखेस शासकीय कर्मचाऱ्याच्या खाती जमा असलेली रजा त्याच्या शिकाऊ उमेदवारीचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर त्याची कोणत्याही पदावर नेमणूक झाल्यावर पुढे हिशोबात घेतली जाईल. (नियम ६४)

३८ सेवानिवृत्तीनंतर पुर्ननियुक्त झालेली व्यक्ती (नियम ६५)

१) सेवानिवृत्तीनंतर पुर्ननियुक्त झालेल्या व्यक्तीच्या प्रकरणी या नियमाच्या तरतुदी, जणूकाही ती व्यक्ती पुर्ननियुक्तीच्या तारखेस शासनाच्या सेवेमध्ये प्रथमच प्रविष्ट झाली आहे. असे समजून लागू होतील.

२) पुर्ननियुक्त झालेल्या निवृत्त वेतन धारकास त्याचा पुर्ननियुक्तीचा कालावधी समाप्त होण्यापूर्वी देय व अनुज्ञेय, अर्जित रजा मंजूर करता येईल. या उपनियमाच्या जागी शासन अधिसूचना वित्त विभाग दि.

५/३/८३ अन्वये खालील उपनियम समाविष्ट करण्यात झाला असून त्याची अंमलबजावणी २८/२/८३ पासून करण्यात आली आहे.

३) सेवानिवृत्ती नंतर पुर्ननियुक्त झालेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यास त्याची पुर्ननियुक्ती समाप्त झाल्यावर रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी पुर्ननियुक्तीच्या तारखेस त्या कर्मचाऱ्याच्या खाती शिल्लक असलेल्या

अर्जित रजेबद्दल स्वाधिकारे सममूल्य रोख रक्कम खालील कमाल मर्यादेच्या अधिन मंजूर करू शकेल. दि. ३१/८/१९८८ पर्यंत कमाल १८० दिवस दि. १/९/८८ ते ३१/१/२००१ पर्यंत २४० दिवस दि. १/२/२००१ पासून ३०० दिवस वर नमूद केल्याप्रमाणे सममूल्य रोख रक्कम ही पुर्ननियुक्तीचा अंतीम कालावधी संपण्याच्या वेळी घेतलेल्या वेतनाइतकी असेल आणि त्यात, निवृत्ती वेतन व इतर सेवानिवृत्ती लाभाचे निवृत्ती वेतन सममूल्य अधिक पुर्ननियुक्ती समाप्त होईल त्या दिवशी अंमलात असलेल्या दराने वेतनावरील अनुज्ञेय महागाई भत्ता यांचा समावेश असेल. तद्वतच महागाई वेतन अस्तित्वात असल्यास त्याचाही समावेश होईल. अशा प्रकारे परिगणना केलेली रक्कम एका ठोक रक्कमेत अनुज्ञेय होईल. शहर पूरक भत्ता आणि / किंवा घरभाडे भत्ता. विचारात घेतला जाऊ नये.

शिल्लक असलेल्या अर्जित रजेचे रोख सममूल्य खालील पद्धतीनुसार काढण्यात यावे.

रोख सममूल्य = स्थूलवेतन त्यादिवशी अनुज्ञेय असलेला महागाई भत्ता (महागाई वेतन अनुज्ञेय असल्यास)

X

१८०/२४०/३०० दिवसाच्या वर नमूद केलेल्या तारखेनुसार कमाल मर्यादेस अधिन राहून पुर्ननियुक्ती समाप्तीच्या दिनांकास खात्यावर शिल्लक असलेल्या अर्जित रजेचे दिवस

३०

नियत वयोमान सेवानिवृत्तीच्या वेळी / स्वेच्छा/मुदतपुर्वी सेवा निवृत्तीच्या वेळी / शासकीय कर्मचाऱ्याची सेवा लोकहिताच्या दृष्टीने त्याच्या नियत सेवावधी सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापुढे वाढविण्यात आली असेल अशा प्रकरणी / सेवेत असताना कर्मचाऱ्याची सेवा नोटीशीद्वारे अथवा नोटीशीच्या बदल्यात वेतन व भत्ते देऊन अथवा त्याच्या नियुक्तीच्या अटी व शर्तीच्या प्रमाणे अन्य प्रकारे समाप्त करण्यात आली असेल अशा प्रकरणी / कर्मचाऱ्याचे सार्वजनिक उपक्रमामध्ये समावेश झाल्याच्या प्रकरणी.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ नुसार असलेली अर्जित रजा साठविण्याची, तसेच सेवा निवृत्तीच्या वेळी रजेचे रोखीकरण करण्याची कमाल मर्यादा खालीलप्रमाणे आहे.

दि. ३१/८/८८ पर्यंत १८० दिवस

दि. १/९/८८ ते ३१/१/२००१ पर्यंत २४० दिवस

दि. १/१/२००१ पासून ३०० दिवस

३९ नियम वयोमान सेवानिवृत्ती / स्वेच्छानिवृत्तीच्या वेळी कर्मचाऱ्याच्या खाती जमा असलेली अर्जित रजेच्या संबंधातील रजा वेतनाची सममूल्य रोख रक्कम.

अर्जित रजेचे रोखीकरण खालील मर्यादेपर्यंत खालील प्रसंगी देय होते.

■ नियत वयोमान / स्वेच्छ / मुदतपुर्वी / रुग्णता निवृत्ती / सेवेत असताना रुजू प्रकरणात

दि. ३१/८/८८ पर्यंत १८० दिवसाच्या मर्यादेपर्यंत

दि. १/९/८८/ ते ३१/१/२००१ २४० दिवसाच्या मर्यादेपर्यंत

दि. १/२/२००१ पासून ३०० दिवसाच्या मर्यादेपर्यंत

आता राजीनामा प्रकरणी सुद्धा शिल्लक रजेपैकी पुर्ण रजा खालील कमाल मर्यादेच्या अधिन

दि. ३१/८/८८ पर्यंत १८० दिवस

दि. १/९/८८ ते ३१/१/२००१ २४० दिवस

दि. १/२/२००१ पासून ३०० दिवस

सदर सुधारण शासन निर्णय दि. २४/०६/२०१६ अन्वये लागु झाली आहे.

अर्धवेतनी रजेचे रोख सममूल्य सूत्र.

(मूळ अर्धवेतन अनुज्ञेय असल्यास महागाई भत्ता अनुज्ञेय असल्यास महागाई वेतन)	(-)	निवृत्तीवेतन आणि इतर निवृत्ती लाभाचे निवृत्त वेतन सममूल्य आणि निवृत्ती वेतनावरील वाढ	शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजेचे दिवस
--	-----	--	--

३०

(नियम ६५, ६८, ६९)

४० अर्धवेतनी रजेचे रोखीकरण खाली प्रसंगी देय होते.

- नियत वयोमान / स्वेच्छा मुदतपूर्व / रुग्णता निवृत्ती / मृत्यूनंतर
- अर्धवेतनी रजेचे रोखीकरण मंजूरीस मर्यादा नाही वरीलप्रसंगी शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजा वेतनाचे रोख सममूल्य खालील सुत्रानुसार फायदेशीर होत असल्यास होत असल्यास मंजूर करता येईल. अर्धवेतनी रजेचे रोख सममूल्य सूत्र.

(मूळ अर्धवेतन अनुज्ञेय असल्यास महागाई भत्ता अनुज्ञेय असल्यास महागाई वेतन)	(-)	निवृत्तीवेतन आणि इतर निवृत्ती लाभाचे निवृत्त वेतन सममूल्य आणि निवृत्ती वेतनावरील वाढ	शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजेचे दिवस
--	-----	--	--

३०

(टीप : दि. १/०१/०६ पासून रजेच्या रोखणीकरण संदर्भात मूळ वेतन म्हणजे पे बँड मधील वेतन व पदास अनुज्ञेय असलेले ग्रेड वेतन होय.)

४१ विशेष रजा

१) प्रसूती रजा -

- एक) महिला शासकीय कर्मचाऱ्यांना प्रसूती रजा खालीलप्रमाणे अनुज्ञेय ठरते.
- दोन) पूर्वशर्त- दोनपेक्षा कमी हयात मुले असावीत.
- तीन) स्थाई महिला कर्मचाऱ्यांना - ९० दिवस (१/०८/०९ पासून १८० दिवस) पूर्ण वेतनी रजेच्या स्वरूपात
- चार) अस्थायी महिला कर्मचारी -
 - अ) दोन वर्षापेक्षा अधिक सेवा - ९० दिवस(१/०८/०९ पासून १८० दिवस) पूर्णवेतनी रजेच्या स्वरूपात.
 - ब) एक वर्षाच्या सेवेनंतर - ९० दिवस (१/०८/०९ पासून १८० दिवस) अर्धवेतनी रजेच्या स्वरूपात
 - क) एक वर्षापेक्षा कमी सेवा - अनुज्ञेय नाही.

पाच) मात्र आता शा. नि. दि. १५/०१/२०१६ अन्वये सर्वच महिलांना पूर्ण वेतनाच्या आधारे प्रसूती रजा मंजूर करावयाची आहे. मात्र आपण २ वर्ष सेवा पूर्ण करू असे हमीपत्र त्या महिलेने शासनास दिले पाहिजे.

टीप - शासन निर्णय वित्त विभाग दि. २८/७/९५ अन्वये कायम सेवेतील कमीत कमी १ वर्ष सतत सेवेत असलेल्या कायम सेवेत नसलेल्या महिला कर्मचाऱ्यास प्रसूती रजेचा अर्ज केल्याच्या तारखेस पेक्षा कमी हयात मुले असलेल्या महिला कर्मचाऱ्यास त्याचप्रमाणे ३३ महिन्यांची सेवा केलेल्या कार्यव्ययी अस्थापनेवरील किंवा उक्त्या दराने अथवा रोजंदारीवर पारिश्रमिक देण्यात येणाऱ्या महिला शासकीय कर्मचाऱ्यांना सक्षम प्राधिकारी रजा सुरु झाल्याच्या तारखेपासून १८० दिवसाच्या कालावधी इतकी प्रसूती रजा मंजूर करू शकेल.

- प्रसूती रजेला जोडून वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता कमाल १ वर्षाच्या कालावधीपर्यंत (६० दिवसांपर्यंत परिवर्तीत रजा व अनिर्जित रजा धरून) देय व अनुज्ञेय रजा घेण्यास परवानगी देता येईल.

श्र गर्भपात, गर्भस्त्राव आणि गर्भसमान अधिनियम १९७१ अन्वये घडवून आणलेला गर्भपात याच्या बाबतीत महिला शासकीय कर्मचाऱ्यास तिच्या संपूर्ण शासकीय सेवेच्या कालावधीमध्ये (किती मुले हयात आहेत हे विचारात न घेता) कमाल ४५ दिवस इतकी प्रसूती रजा अनुज्ञेय राहिल.

- गर्भपात इ. कारणास्तव महिला शासकीय कर्मचाऱ्यास विश्रांतीसाठी जास्तीत जास्त कालावधीची आवश्यकता असेल तर देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करता येईल.
- वरील टीपे खालच्या तरतुदी दि. २८/७/९५ पासून अंमलात येतील.
- दि. २८/७/९५ च्या वित्त विभागाच्या शासन निर्णयान्वये लहान मूल दत्तक घेणाऱ्या मातेला नैसर्गिक मातेप्रमाणेच दत्तक मुलाचे संगोपन करावे लागते आणि सुरुवातीच्या काही कालावधीत दत्तक मुलाला नवीन वातावरणाची सवय व्हावी म्हणून मुलाच्या सोबतही रहावे लागते. या बाबी विचारात घेवून लहान मुल दत्तक घेणाऱ्या शासकीय महिला कर्मचाऱ्याला एक वर्षापर्यंत किंवा मुलाचे वय १ वर्ष पूर्ण होईल तो दिनांक यापैकी जो अगोदरचा असेल त्या दिनांकापर्यंत देय व अनुज्ञेय रजा (वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता ६० दिवसांपर्यंत परिवर्तीत रजा व अनिर्जित रजा धरून) घेण्यास परवानगी देता येईल. मूल दत्तक घेण्याच्या दिनांकाला दोन मुले हयात असलेल्या महिला शासकीय कर्मचाऱ्याला ही सवलत अनुज्ञेश असणार नाही. सदर तरतुद २८/७/९५ पासून अंमलात आहे.
- शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. १५/३/२०१७ अन्वये मूल दत्तक घेणाऱ्या शासकीय महिला कर्मचाऱ्यांना विशेष रजा मंजूर करण्याबाबत तरतुदी करण्यात आल्या आहेत

अ) मुल दत्तक घेण्यासंबंधातील कायदेशीर कागदपत्रे सादर करणे आवश्यक राहिल.

त्या शासन निर्णयानुसार १वर्षापेक्षा कमी वयाचे मूल दत्तक घेतले तर १८० दिवस आणि १ वर्षापेक्षा अधिक वयाचे मूल दत्तक घेतले तर ९० दिवस विशेष रजा अनुज्ञेय आहे. स्वतःचे एक मूल

असलेल्या महिलेस दुसरे मूल दत्तक घेता येईल. मात्र त्याबाबतची कागदपत्रे कार्यालयास सादर करावी लागतील. ही रजा संपूर्ण सेवा कालावधीमध्ये फ़क्त एक वेळाच मिळेल.

वरील तरतूदी मान्यता प्राप्त व अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्थांच्या प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा आणि कृषी व बिगरकृषी विद्यापीठे व त्यांना संलग्न असलेली महाविद्यालये यातील पूर्णकारी शिक्षक व शिक्षकेतर महिला कर्मचारी यांनाही लागू होते.

२) विशेष विकलांगता रजा

अ) हेतूपुरस्पर झालेल्या इजेबद्दल

एक) स्थायी अथवा अस्थायी शासकीय कर्मचाऱ्यास पदाच्या कर्तव्याचे योग्य पालन करित असताना / परिणाम / अधिकृत दर्जाचा परिणाम म्हणून हेतूपुरस्पर झालेली इजा.

दोन) विकलांगता घटना उद्भवल्यापासून तीन महिन्यांच्या आत उघड होणे आवश्यक

तीन) तथापी सक्षम प्राधिकाऱ्याची खात्री पटल्यास झालेला विलंब क्षमापीत करता येतो.

चार) रजा कोणत्याही विकलांगतेच्या परिणामी २४ महिन्यापेक्षा अधिक असता कामा नये.

पाच) विशेष विकलांगता रजा अन्य कोणत्याही प्रकारच्या रजेस जोडून घेता येईल.

सहा) विकलांगता विकोपास गेली असेल किंवा तशाच परिस्थितीत नंतरच्या तारखेस पुन्हा उद्भवली असेल तर त्यापेक्षा अधिक वेळा ही रजा मंजूर करता येईल परंतु अशी रजा कोणत्याही विकलांगतेच्या परिणामी २४ महिन्यापेक्षा अधिक मंजूर करता येणार नाही.

सात) निवृत्तीवेतनासाठी अहर्ताकारी सेवेची गणना करताना ही रजा सेवा म्हणून विचारात घेण्यात यावी.

आठ) विशेष विकलांगता रजा खाती खर्ची घालण्यात येणार नाही.

विशेष विकलांगता रजा वेतन

- पहिल्या १२० दिवसासाठी - अर्जित रजा वेतनाइतकी
- उरलेल्या कालावधीसाठी अर्धवेतनी रजेच्या रजा वेतनाइतकी
- कर्मचाऱ्याच्या स्वेच्छेनुसार आणखी जास्तीत जास्त १२० दिवसांच्या कालावधी करीता अर्जित रजा वेतन घेवू शकतो मात्र अशा वेळी रजा अर्धवेतनी रजेच्या खाती खर्ची टाकण्यात यावी.

टीप -

१) ज्या शासकीय कर्मचाऱ्यास श्रमिक भरपाई अधिनियम १९२३ लागू होतो अशांच्या बाबतीत नियमान्वये प्रदेय असलेले रजा वेतनातून त्यास मिळालेल्या भरपाईची रक्कम जमा करण्यात यावी.

२) ज्या कर्मचाऱ्यास राज्य विमा अधिनियम १९४८ लागू होतो अशांच्या बाबतीत नियमान्वये प्रदेय असलेले रजा वेतनातून त्याला मिळालेल्या लाभाची रक्कम कमी करण्यात यावी.

ब) अपघाती इजेबद्दल

- पदाच्या कर्तव्याचे योग्य पालन करताना त्याच्या परिणामी इजा झाल्यास

- विकलांगता ही पदाच्या कर्तव्याच्या परिणामी झाल्याचे सक्षम प्राधिकाऱ्याने व प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकाऱ्याने प्रमाणित करणे आवश्यक
- रजेचा कालावधी जास्तीत जास्त २४ महिने.

रजा वेतन

- पहिल्या १२० दिवसासाठी अर्जित रजा वेतनाएवढी
- उरलेल्या कालावधीसाठी अर्धवेतनी रजा वेतनाएवढी

३) रुग्णालयीन रजा

एक) वर्ग ४ चे कर्मचारी व घातक यंत्रसामुग्री, स्फोटक द्रव्ये, विषारी औषधे व तत्सम वस्तू हाताळणाऱ्या किंवा धोक्याची कामे पार पाडावी लागतात अशा वर्ग ३ च्या कर्मचाऱ्यांनाच फक्त अनुज्ञेय आहे. तथापी पोलिस अधिकारी हवालदारापेक्षा वरच्या दर्जाचे नसतील असे प्रशिक्षणार्थी तसेच दारुबंदी व उत्पादन शुल्क विभागातील लिपीक वर्गीय कर्मचारी सोडून अन्य शासकीय कर्मचारी दोन) रजेचा कालावधी जास्तीत जास्त २८ महिने

रजा वेतन

- अ) पहिल्या १२० दिवसासाठी अर्जित रजा वेतनाएवढी
 ब) उरलेल्या कालावधीसाठी अर्धवेतनी रजा वेतनाएवढी वरील १ व २ या प्रकरणी.

४) खलाशाची रजा

खलाशास आजारी रजा -

- या रजेसंदर्भातील तरतुदी कालबाह्य ठरल्या आहेत. तयारी नियम ७८ खालील तरतुदी खालीलप्रमाणे,
 शासकीय जहाजावरील अधिकारी, वॉरंट अधिकारी, पेटी अधिकारी हे सहा आठवड्यापेक्षा अधिक नसेल एवढ्या मुदतीपर्यंत पूर्ण वेतनाइतक्या रजेस पात्र राहतील. दुखापत व आजारीपणामुळे दवाखान्यात वा जहाजावर उपचार घेणाऱ्या कर्मचाऱ्यास अशी रजा मिळेल. मात्र स्वतःच्या निष्काळजीपणामुळे अथवा नशेमुळे दुखापत वा आजारी झाला तर ही रजा अनुज्ञेय होणार नाही.

- कर्तव्य बजावत असताना विकलांग झालेल्या खलाशास ३ महिन्यापेक्षा अधिक नसेल एवढ्या कालावधी बदल पूर्ण वेतनइतक्या रजा वेतनावर पुढील शर्तीच्या अधीन राहून रजा मंजूर करता येईल.

अ) अशी विकलांगता शासकीय वैद्यकीय अधिकाऱ्याने प्रमाणित करणे

आवश्यक

ब) अशी विकलांगता स्वतःच्या निष्काळजीपणामुळे किंवा अननुभव यामुळे उद्भवलेली नसावी.

क) विकलांग कर्मचाऱ्यामुळे रिक्त झालेले पद भरता येणार नाही.

- अशी रजा खाती खर्ची टाकू नये.
- वरील टीप १ व २ च्या तरतुदी या प्रकरणातही लागू होतील.

५) क्षयरोग/कर्करोग/कुष्ठरोग/पक्षाघात रजा (अर्धांग वायू)/AIDS

- ही रजा मंजूर करण्यासंबंधीचे नियम महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ चे परिशिष्ट तीन मध्ये नमूद करण्यात आले आहेत.
- नियम १ - व्याप्ती

- रोजंदारी / अंशकालीन कर्मचारी वगळून सर्व कर्मचाऱ्यांना लागू आहेत.
- स्थायी - सर्व सवलती अनुज्ञेय
- अस्थायी
 - अ) तीन वर्षांची सेवा - सर्व सवलती अनुज्ञेय
 - ब) १ ते ३ वर्ष सेवा - आर्थिक व पूर्णवेतनी क्षयरोग रजा सोडून इतर सवलती
 - क) एक वर्षापेक्षा कमी सेवा - कोणतीही सवलत अनुज्ञेय नाही
- निलंबनाधीन कर्मचाऱ्यास वरीलप्रमाणे अनुज्ञेय
- तपासणी - मुंबई - जी.टी. / जे.जे. रुग्णालय (शहरी) मुफसल क्षेत्रात जिल्हा शल्य चिकित्सालय किंवा नजीकचे शासकीय रुग्णालय
- तपासणी खर्च आकारला जात नाही.

रजा मंजूरी

प्रथम खात्यावर शिल्लक असलेली अर्जित रजा (देय व अनुज्ञेय) तदनंतर १ वर्षाच्या मर्यादेपर्यंत पूर्ण वेतनी क्षयरोग रजा ही रजा समाप्त झाल्यानंतर वैद्यकीय सल्ल्यानुसार आवश्यकतेनुसार अर्धवेतनी रजा तरीही आणखी रजा आवश्यकअसेल तर अर्धवेतनी देय असल्यास समाप्त झाल्यावर वैद्यकीय मंडळाच्या सल्ल्यानुसार असाधारण रजा मंजूर करता येईल. पूर्णवेतनी क्षयरोग रजा रजेच्या खात्यात खर्ची टाकण्यात येवू नये. सर्व प्रकारच्या रजेच्या कालावधीची मर्यादा ३ वर्षे.

■ सक्षम प्राधिकारी

प्रथमवेळेस विभाग प्रमुख - प्रादेशिक कार्यालय प्रमुख - पूर्ण अधिकार
दुसऱ्या वेळेस विभाग प्रमुख - पूर्ण अधिकार
तिसऱ्या वेळेस मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग-पूर्ण अधिकार.

वरील अधिकार म.ना.से.(रजा) नियम १९८१ च्या परिशिष्ट तीन मध्ये विहीत केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता करण्याच्या अधिन राहून प्रत्यायोजित करण्यात आलेले आहे.

■ रजेवर असताना उपचार

शासकीय वैद्यकीय संस्थेत किंवा त्याची इच्छा असणाऱ्या एखाद्या सक्षम वैद्यकीय व्यावसायिक किंवा खाली नमूद केलेल्या कोणत्याही मान्यता प्राप्त अशासकीय क्षयरोग, आरोग्य धामात किंवा क्षयरोग संस्थेत उपचार करून घेता येतील.

■ रजेवर असताना उपचार

कर्मचाऱ्यास वैद्यकीय संस्थेत किंवा त्याची इच्छा असणाऱ्या एखाद्या सक्षम वैद्यकीय व्यावसायिक किंवा खाली नमूद केलेल्या कोणत्याही मान्यता प्राप्त अशासकीय क्षयरोग, आरोग्यधामात किंवा क्षयरोग संस्थेत उपचार करून घेता येतील.

- अ) बेलएअर सॅनटोरियम, दालकीत, पाचगणी
- ब) हील साईड सॅनटोरियम, वेंगुर्ले
- क) वानलेस टी.बी. सॅनटोरियम, वानलेसवाडी, जिल्हा सांगली
- ड) नाशिक टी.बी. सॅनटोरियम, म्हसळ, नाशिक
- इ) क्षयरोग रुग्णालय शिवडी, मुंबई
- ई) एन.एम.वाडीया, चॅरिटेबल हॉस्पिटल सोलापूर

- फ) तळेगांव जनरल हॉस्पिटल व स्पीन व्हॅलेसन्ट होम, तळेगाव दाभाडे, जि. पुणे.
- ग) शशिकला टी.बी. सॅनटोरिअम, जयसिंगपूर, जि. कोल्हापूर
- घ) के.ई.एम. रुग्णालय, मुंबई
- च) स्वस्तीक टी.बी. सॅनटोरियम, वाई, जि. सातारा.
- छ) इव्हॉन्जिलिन बुथ हॉस्पिटल, अहमदनगर.
- ज) डॉ. बांदोरवाला लेप्रसी हॉस्पिटल, कोंढवा, पुणे.

■ कामावर रुजू होण्यासाठी वैद्यकीय तपासणी वैद्यकीय मंडळाचे प्रमाणपत्र आवश्यक

■ पुर्ननियुक्ती -

वैद्यकीय प्रमाणपत्राच्या आधारे नियुक्ती प्राधिकारी पुर्ननियुक्ती देऊ शकतो. प्रथम नियुक्तीच्या वेळी वैद्यकीय तपासणी झाली असल्यास पुर्ननियुक्तीच्या वेळी वैद्यकीय तपासणीची आवश्यकता नसते. पूर्वीची सेवा वेतन व निवृत्ती वेतन विषयक नियमाच्या तरतुदीनुसार विनियमित करता येईल.

- कर्करोग/कुष्ठरोग/ पक्षाघात झालेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यांना क्षयरोग रजा सवलती लागू आहेत.
- क्षयरोग सवलती तीन हयात मुले एवढे मर्यादित कुटुंब असलेल्या कर्मचाऱ्यासच अनुज्ञेय आहेत.
- सेवानिवृत्तीनंतर सवलती बंद होतात.
टीप : सविस्तर तरतुदीसाठी म.ना.से. (रजा) नियम १९८१ मधील परिशिष्ट तीन पहावे.

६) अध्ययन रजा

- कर्तव्य क्षेत्राशी संबंध असलेल्या विषयातील उच्च शिक्षण / पाठ्यक्रम, भारतामध्ये किंवा भारताबाहेर पूर्ण करण्यासाठी मंजूर करता येते.
- कमीत कमी ५ वर्षांची सेवा पूर्ण होणे आवश्यक.
- रजा संपल्यानंतर कामावर परत येणे आवश्यक तथापी कामावर परत आलेल्या तारखेपासून तीन वर्षांच्या आता सेवा निवृत्त होणार असेल अथवा सेवानिवृत्ती होईल अशांना ही रजा मंजूर करता येणार नाही.
- ही रजा हक्क म्हणून मागता येणार नाही
- ही रजा एकाच व्यक्तीला वारंवार मंजूर करता येणार नाही
- भारताबाहेरील अभ्यासक्रमासाठी अभ्यासक्रम भारतात उपलब्ध नसल्याने सक्षम प्राधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आवश्यक आहे.
- अभ्यासक्रम / प्रशिक्षण लोकहिताच्या दृष्टीने निश्चित लाभदायक असल्याचे सक्षम प्राधिकाऱ्याचे प्रमाणपत्र आवश्यक आहे.
- रजा कालावधी कोणत्याही एका वेळी सर्वसाधारणपणे १२ महिने आणि त्याच्या संपूर्ण सेवेच्या कालावधीत एकूण २४ महिने एवढा असेल.

अध्ययन रजा मंजूर करण्यास सक्षम प्राधिकारी

अ) भारतात अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याकरिता - मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग - पूर्ण अधिकार

ब) भारताबाहेरील अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याकरिता - मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग मात्र सामान्य प्रशासन विभागाशी विचार विनियम करणे आवश्यक - पूर्ण अधिकार

वरील अधिकार म.ना.से.(रजा) नियम १९८१ च्या प्रकरण सातमध्ये विहित केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता करण्याच्या अधिन प्रत्यायोजित केलेले आहेत.

४३ रजा वेतन

एक) अर्जित रजा :- रजेवर जाण्याच्या लगतपूर्वी मिळालेल्या वेतनाइतक्या दराने (नियम ७१(१))

दोन) अर्धवेतनी रजा/अनर्जित रजा :- रजेवर जाण्याच्या लगतपूर्वी मिळालेल्या वेतनाच्या निम्म्या दराने (नियम ७०(२))

तीन) परिवर्तीत रजा :- रजेवर जाण्याच्या लगतपूर्वी मिळालेल्या वेतनाइतके (नियम ७०(३))

चार) असाधारण रजा :- कोणतेही रजा वेतन मिळण्याचा हक्क नाही. मात्र स्थानिक पूरक भत्ता, घरभाडे भत्ता, अनुज्ञेय राहिल.(नियम ७०(४))

पाच) प्रसुती रजा / गर्भपात रजा :- कायम सेवेतील महिला कर्मचाऱ्यास रजेवर जाण्याच्या लगतपूर्वी मिळालेल्या वेतनाइतके. (नियम ७४ (११(५))

अस्थायी महिला कर्मचारी

अ) दोन किंवा अधिक वर्षे सेवा - रजेवर जाण्याच्या लगतपूर्वी मिळालेल्या वेतनाइतके

ब) १ ते २ वर्षे सेवा - रजेवर जाण्याच्या लगतपूर्वी मिळालेल्या वेतनाच्या निम्मे

क) १ वर्षापेक्षा कमी सेवा - कोणतेही रजा वेतन मिळण्याचा हक्क नाही. (नियम ७४, (२)(५))

सहा) विशेष विकलांगता रजा - (हेतु पुरस्पर) पहिल्या १२० दिवसासाठी पूर्ण वेतनी रजेप्रमाणे उरलेल्या कालावधीसाठी अर्धवेतनी रजेएवढे (नियम ७५(७))

सात) विशेष विकलांगता (अपघाती)-अर्जित रजा वेतन दराने (नियम ७६(२))

आठ) रुग्णालयीन रजा - रजा मंजूर करणाऱ्या सक्षम प्रधिकाऱ्यास आवश्यक वाटेल इतक्या कालावधीसाठी अर्जित रजेच्या किंवा अर्धवेतनी रजेच्या कालावधीत अनुज्ञेय असलेल्या रजा वेतनाच्या दराने (नियम ७७(३))

नऊ) क्षयरोग/कर्करोग/कुष्ठरोग/पक्षघात रजा - देय व अनुज्ञेय असलेल्या रजेनुसार रजा वेतन व अशा रजा संपल्यानंतर पूर्ण वेतनी क्षयरोग रजा.